

UOT 37.01.

Lalə Kamal qızı Rəhimova
*fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant,
Gəncə Dövlət Universitetinin müəllimi
<https://orcid.org/0000-0002-7731-9728>*

GƏLƏCƏK İBTİDAİ SİNİF MÜƏLLİMLƏRİNİN İKT SƏRİŞTƏLİYİNİN FORMALAŞMASI ÜZRƏ İŞİN SİSTEMİ

Лала Камал гызы Рагимова
*докторант по программе доктора философии,
преподаватель Гянджинского государственного университета*

СИСТЕМА РАБОТЫ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ИКТ-КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Lala Kamal Rahimova
*doctoral student in the program of doctor of philosophy,
teacher of Ganja State University*

SYSTEM OF WORK ON DEVELOPING ICT COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Xülasə. Müasir müəllim peşəsinin əsas səriştələrindən biri İKT səriştəliyidir. İKT-nin tətbiqi sayəsində fənlərin tədrisi keyfiyyəti yüksəlir, təlim prosesi fərdi xarakter alır və səmərəli olur. Müəllimin fərdi peşəkarlığının yüksəlməsi üçün əsas onun İKT bacarıqlarını mənimsəməsi, İKT səriştələrinə sahib olması mühümdür. Məqalədə İKT səriştəsinin formalaşması üçün məzmun yanaşması əsasında metodik sistemin layihələndirilməsi və qurulması nəzərdən keçirilir. İKT sahəsində peşə hazırlığının hər bir kursu üzrə cari və yekun nəzarətin həyata keçirilməsi, eləcə də gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsində peşə hazırlığına kompleks yanaşma vacibdir.

Açar sözlər: müəllim, peşə səriştəsi, tədris proqramları, metodik sistem, informasiya cəmiyyəti, İKT savadlığı, İKT səriştəliyi

Резюме. Одной из основных компетенций современной педагогической профессии является ИКТ-компетентность. Благодаря применению ИКТ в учебном процессе повышается качество преподавания предметов, процесс обучения становится индивидуализированным и эффективным. Для профессиональной карьеры учителя важно овладеть ИКТ-компетенциями. В статье рассматривается проектирование и построение методической системы на основе содержательного подхода формирования ИКТ-компетентности. Важное значение имеет осуществление текущего и итогового контроля каждого курса профессиональной подготовки в области ИКТ, а также комплексный подход к профессиональной подготовке будущих учителей начальных классов в области ИКТ.

Ключевые слова: педагог, профессиональная компетентность, учебные программы, методическая система, информационное общество, ИКТ-грамотность, ИКТ-компетентность

Summary. One of the main competencies of the modern teaching profession is ICT competence. Thanks to the use of ICT in the educational process, the quality of teaching subjects improves, the learning process becomes individualized and effective. For a teacher's professional career, it is important to master ICT competencies. The article discusses the design and construction of a methodological system based on a substantive approach to the formation of ICT competence. It is important to carry out ongoing and final monitoring of each professional training course in the field of ICT, as well as an integrated approach to the professional training of future primary school teachers in the field of ICT.

Key words: teacher, professional competence, curriculum, methodological system, information society, ICT literacy, ICT competence

Müasir İKT səriştəliliyi konsepsiyası bir çox ölkələrin təhsil standartlarında xüsusi yer tutur. Bu sənədlərdə qeyd edilir ki, müəllim səriştəsinin əsas göstəricilərindən biri İKT səriştəsidir. İKT səriştəliyinin formalaşdırılması üçün xüsusi olaraq metodik sistem yaratmaq lazımdır. Bu metodik sistemin layihələndirilməsi pedaqoji layihələndirmə prosesinin mərhələlərinə uyğun olaraq hazırlanmalıdır. Bu aşağıdakı addımları əhatə edir:

- tədris planı və tədris proqramları üçün nəzərdə tutulmuş təlim məzmununun seçilməsi;
- müəllimin təlimdə prioritet məqsədlər seçməsi: konkret fənnin tədrisi prosesində tələbələrə hansı peşə və şəxsi keyfiyyətlərin formalaşacağına təyin edilməsi;
- bir sıra məqsədlərə və ya bir prioritet məqsədə yönəldilmiş texnologiyanın seçimi;
- təlim texnologiyasının işlənilib hazırlanması.

Öz növbəsində, təlim texnologiyası təlim prosesinin təşkilini, idarə edilməsini və nəzarətini əhatə edir. Yəni bu, sistem kateqoriyasıdır, onun struktur komponentləri bunlardır: təlimin məqsədləri, məzmunu, pedaqoji qarşılıqlı əlaqə vasitələri (təlim vasitələri və motivasiya), təlim prosesinin təşkili, şagird-müəllim fəaliyyətinin nəticəsi (peşə hazırlığı səviyyəsi). Beləliklə, ən ümumi formada hər hansı bir pedaqoji texnologiyanın dizayn məntiqi aşağıdakı kimi təqdim edilə bilər:

- ümumi məqsədlərin qoyulması və onların tələb olunan məzmunu uyğunluğunun dəqiqləşdirilməsi;
- proqnozlaşdırıla bilən və planlaşdırılan nəticələrə nail olmaq üçün xüsusi didaktik məqsədlərin formalaşdırılması;
- təlimin optimal üsul, forma və vasitələrinin seçilməsi;
- tədris prosesinin təşkili;
- qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olunmasını təmin etmək üçün cari nəticələrin qiymətləndirilməsi və zəruri hallarda tədris prosesinə düzəlişlər etmək.

Yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq, gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəsinin formalaşması üçün metodik sistemin layihələndirilməsi mərhələlərinə baxaq:

1. Gələcək ibtidai sinif müəlliminin İKT səriştəsi məzmununun öyrənilməsi, məqsədin müəyyənləşdirilməsi.

2. İKT sahəsində peşə hazırlığının diaqnostik məqsədlərinin müəyyən edilməsi (gözlənilən didaktik nəticənin ölçülə bilən parametrlərlə təsviri), ibtidai sinif müəlliminin İKT səriştəsinin əsas, peşəkar səviyyələrinin göstəricilərinin müəyyənləşdirilməsi və səriştələr (mikro məqsədlər) dilində təsviri.

3. İKT sahəsində gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin səriştələr sistemində (mikro məqsədlərə) uyğun olaraq həyata keçirilən peşə hazırlığı məzmununun əsaslandırılması və işlənilib hazırlanması.

4. İşlənmiş məzmunu uyğun olaraq aktiv metodların, təşkilati formaların və tədris vəsaitlərinin seçilməsi. Pedaqoji qarşılıqlı əlaqənin təşkili məntiqinin müəyyən edilməsi. Tələbələrin elmi-tədqiqat işlərinin, real peşə fəaliyyətinin təşkili.

5. İKT səriştəsinin formalaşma səviyyələrinin monitorinqi və ölçülməsi prosedurlarının seçimi, təhsil fəaliyyətinin fərdi korreksiyası üsulları.

Aşağıda, müəyyən mərhələlərə uyğun olaraq, pedaqoji yönü ATM-də, gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin peşə hazırlığında, praktiki istifadə səviyyəsinə çatdırılması lazım olan İKT səriştəsinin formalaşması üçün hazırlanmış model təsvir edilmişdir. İbtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəsinin formalaşması üçün metodik sistemin layihələndirilməsi və qurulmasının ilk və ən vacib mərhələsi, məqsədi müəyyənetmə (konkretləşdirmə) mərhələsidir.

Məqsədi müəyyənetmə (konkretləşdirmə) didaktik prosesin ən vacib kateqoriya xarakteristikası kimi qəbul edilmişdir. Lakin təhlillərin göstərdiyi kimi, bu problemin elmi inkişaf dərəcəsi və onun hazırkı vəziyyəti mürəkkəb və ziddiyyətli olaraq qalır. Bu, ilk növbədə, onun həllinə hazırda mövcud olan yanaşmaların əhəmiyyətli müxtəlifliyi ilə bağlıdır.

Tədqiqatımızda İKT sahəsində peşə hazırlığının məqsədlərini müəyyən etmək üçün səriştə əsaslı yanaşmaya üstünlük verilir. Bunun əsas üstünlüyü ibtidai sinif müəlliminin informasiyalaşmanın müasir mərhələsində fəaliyyəti nəticəyə – İKT səriştəsinə çevirmək bacarığıdır. Bu da gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin səriştələr sistemini müəyyən etmək deməkdir. Beləliklə, gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəliyinin formalaşdırılması metodik sistemində hə-

yata keçirilən peşə hazırlığının məqsədi onların İKT səriştəliyinin formalaşdırılmasıdır.

Peşə təhsilinin məqsədi təlim məqsədlərinə qoyulan əsas tələblərə cavab verir: həyati zərurət (sosial tələbat), real şəkildə əldə edilən (real şərait nəzərə alınmaqla), dəqiq (parametrlər vasitəsilə təsvir), yoxlanıla bilən (göstəricilər vasitəsilə təsvir), sistemləşdirilmiş və artıqlıq olmadan tam diaqnostik, yəni diaqnoz qoyulmuş keyfiyyətin birmənalı seçilməsi üçün meyarın olması, ölçmə nəticələrinə əsasən onun qiymətləndirilməsi şkalası təyin edilmişdir.

Bu tələblər əsasında biz gələcək ibtidai sinif müəlliminin səriştələrinin siyahısını, qiymətləndirmə meyarlarını və İKT səriştəsinin formalaşma səviyyələrini müəyyən etdik. İKT sahəsində peşəkar hazırlığı səriştə əsaslı yanaşma nöqtəyi-nəzərindən nəzərdən keçirərək biz İKT səriştəsinə nəticə olaraq və eyni zamanda, İKT sahəsində ibtidai sinif müəllimlərinin peşəkar hazırlığının məqsədi olaraq müəyyən edirik. İKT səriştəliyi məqsədəuyğun, məhsuldar, optimal tədris prosesinin nəticəsi kimi səriştələrin sintezidir. Bu proses çərçivəsində onların ardıcıl mənimsənilməsi baş verir və təlim məqsədinə nail olmağa kömək edir. Bu baxımdan prosesin mərhələlərinə uyğun olaraq İKT səriştə səviyyəsinin mövcud səviyyədən daha yüksək səviyyəyə dəyişməsindən danışmaq olar. Bu şəkildə baş verən İKT səriştəliyinin formalaşması ibtidai sinif müəlliminin peşə səriştəsinin formalaşmasının ümumi prosesinin tərkib hissəsi, özünü tənzimləmə prosesi kimi, yəni daxili zəruri hərəkət, gələcək müəllimin “öz hərəkəti” kimi təqdim olunur.

Bu yanaşmaya əsasən, didaktik məqsədləri sistem məqsədləri (ali təhsilli müəllimə verilən tələblər), fənn məqsədləri (hər bir konkret fənn üzrə məqsədlərin formalaşdırılması), modul məqsədləri (məqsədlərin mövzu, bölmə səviyyəsində strukturlaşması) və müəyyən dərsin məqsədləri olaraq təsnif etmək məqsədəuyğundur.

“Məqsədlər ağacı” zirvəsi ümumi didaktik məqsədlər olan bir qrafik kimi başa düşülməlidir, onun xüsusi təlim problemlərinin həlli üçün iyerarxik strukturlaşması daha aşağı səviyyələrdə baş verir.

Təlim prosesi insan fəaliyyətinin istənilən növü kimi məqsəd-vasitə-nəticə kateqoriyalarının müəyyən nisbəti ilə xarakterizə olunur.

Məqsəd yalnız onun praktiki həyata keçirilməsi üçün zəruri vasitələrlə qarşılıqlı əlaqədə reallığı dəyişdirən qüvvəyə çevrilə bilər. İKT sahəsində gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin peşə hazırlığının “məqsəd ağacının” bu hazırlığın məzmunu ilə qarşılıqlı əlaqəsini səriştə əsaslı və məzmun yanaşmalar nəzərə alınmaqla göstərək.

Göstərilən nisbətə əsasən belə qənaətə gəlmək olar ki, əgər İKT sahəsində peşə hazırlığının ümumi məqsədi İKT səriştəsinin formalaşdırılmasıdırsa, alt məqsədlər İKT səriştəsinin əsas səviyyəsinin (fənn-peşə məzmununun) və İKT səriştəsinin peşəkar səviyyəsinin (sosial məzmununun) formalaşmasıdır.

Bu məqsədlərə çatmaq üçün müvafiq məzmun seçmək lazımdır. Təhsilin məzmunu problemin həllinə yanaşmalar, sosial sifarişdən, təhsil və təlimin məqsədlərindən asılıdır. Təhsilin məzmunu cəmiyyətin müasir inkişaf mərhələsində üstünlük təşkil edən amillər nəzərə alınmaqla qurulur. Bu gün həmin amillər bunlardır:

- bir elm kimi informatikanın məntiqinə uyğunluq;
- məzmunun tədris prinsipləri (elmlilik, ardıcılıq, sistemlilik və s.) ilə qane olma dərəcəsi;
- şagirdin fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması;
- fərdin təhsilə olan ehtiyacları (diferensiallaşdırılmış, təshihedici, profil təlimi).

Təhsilin məzmununun əsaslandırılması didaktikanın ən mühüm və ənənəvi problemlərindən biridir. İKT sahəsində gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin peşə hazırlığının məzmunu gələcək ibtidai sinif müəlliminin, məqsədi informasiya cəmiyyətində şagird şəxsiyyətinin inkişafına şərait yaratmaq, peşə fəaliyyətini səmərəli həyata keçirməsi üçün İKT səriştələri sistemi kimi müəyyən edilə bilər.

Gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəsinin formalaşdırılması üçün hazırlanmış metodik sistem çərçivəsində həyata keçirilən sinif müəllimlərinin İKT sahəsində peşə hazırlığının məzmunu fənn-peşə və sosial məzmunu bölündüyünü nəzərə alaraq, onların hər birinin inkişafını ayrıca nəzərdən keçirəcəyik.

Fənn-peşə məzmununun işlənilib hazırlanması, bu məzmun səviyyəsində gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsində hazırlanma-

sını bu kontekstdə həyata keçirilməlidir. Burada məqsəd İKT səriştəliyinin əsas səviyyəsinə nail olmaqdır. Aparıcı fəaliyyətlər bunlardır: təhsil və kvazi-peşəkar.

Gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsində peşə hazırlığının fənn-peşə məzmununun tərkib elementlərini “Təhsildə İKT” fənni təşkil edir. Kurs iki qarşılıqlı əlaqədə olan blokdən (nəzəri və praktiki hissələrdən) ibarətdir. Nəzəri hissənin məzmunu əsasən ibtidai sinif müəlliminin İKT səriştəsinin koqnitiv komponentinin formalaşmasına kömək edir. Kursların praktik hissəsinin məzmunu İKT səriştəsinin əməliyyat komponentidir və laboratoriya işləri toplusu və tədris-pedaqoji tapşırıqlar sistemi ilə təqdim olunan metodiki tövsiyələr vasitəsilə həyata keçirilir.

“Təhsildə İKT” fənni üzrə laboratoriya məşğələsinin keçirilməsi üçün hazırlanmış metodiki tövsiyələr ibtidai sinif müəlliminin peşə fəaliyyətinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla yaradılmışdır: şagirdlərin təhsil fəaliyyətinin formalaşdırılması, kiçik yaşlı şagirdlər tərəfindən fəaliyyətin bilik və təcrübə sisteminin mənimsənilməsi üzərində işləmək, şagirdlərin qabiliyyətlərini aşkar və inkişaf etdirmək üçün çalışmaq, uşağı məktəbə uyğunlaşdırmaq, uşaqların tədqiqat və yaradıcılıq fəaliyyətinin təşkili, məktəbdaxili sosial mühiti inkişaf etdirmək.

Tədris – pedaqoji vəzifələr sisteminin işlənilib hazırlanması Y.K. Osipovanın tədqiqatlarını nəzərə alaraq həyata keçirilmişdir (6). Həmin tədqiqat əsasında tədris – pedaqoji tapşırıqların mətn şərtləri hazırlanmış və seçilmiş, tədris – pedaqoji tapşırıqların təqdim edilməsinin məntiqi gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin ATM-də İKT üzrə peşə hazırlığının məzmununa uyğun olaraq müəyyən edilmişdir.

Tədris – pedaqoji vəzifələrin inkişafı üçün əsas ibtidai sinif müəlliminin peşə vəzifələri oldu. Həmin vəzifələr Y.K. Osipova tərəfindən təklif olunan müəllimin peşə vəzifələrinin təsnifatına uyğun olaraq müəyyən edilirdi (6). Bu təsnifat ibtidai sinif müəlliminin fəaliyyətinin xüsusiyyətləri və müasir informasiyalaşma mərhələsinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla dəqiqləşdirilmişdir. Beləliklə, təqdim olunan vəzifələr toplusu məktəbin normativ sənədlərində təqdim olunan və “İbtidai təhsilin pedaqogika və metodikası” ixtisası üzrə

təhsil standartında qeyd edilmiş bütün aspektləri əhatə edir.

Təqdim olunan təsnifata, Y.K. Osipovanın (6) müəllimin çoxpilləli funksional vəzifələr kompleksinin həlli prosesinə, pedaqoji vəzifələrin icrasını təsvir edən nəzəriyyəyə əsasən deyə bilərik ki:

1. pedaqoji informasiyaların axtarışı, qiymətləndirilməsi, işlənməsi ilə əlaqədar peşə vəzifələri mahiyyət etibarilə idraki, konstruktiv və layihə xarakterlidir;

2. ibtidai məktəbin tədris prosesinə İKT-nin tətbiqi ilə bağlı peşə vəzifələri təşkilati və kommunikativ vəzifələrdir. Bu fakt gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsində peşə hazırlığının məzmunu hazırlanarkən nəzərə alınmalıdır.

Beləliklə, “İbtidai təhsilin pedaqogika və metodikası” ixtisası üzrə İKT sahəsində peşə hazırlığının fənn-peşə məzmunu üçün tədris-pedaqoji vəzifələrin təqdim edilməsinin məntiqi aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir.

Tədris və pedaqoji tapşırıqların mətn şərtləri peşə tapşırıqları əsasında, həmçinin aşağıdakı tələblər nəzərə alınmaqla hazırlanmışdır:

- tapşırıqlar ibtidai sinif müəlliminin gələcək peşə fəaliyyətinin bütün aspektlərini əhatə etməlidir;

- Ali təhsil müəssisəsində “Təhsildə İKT” fənni tədris edilərkən pedaqoji tapşırıqlar tədris prosesinə daxil edilməlidir;

- problemlərin həlli gələcək ibtidai sinif müəlliminin İKT səriştəsinin baza səviyyəsinin formalaşmasına töhfə verməlidir.

“Təhsildə İKT” fənninin bir neçə mövzusu üzrə tədris-pedaqoji tapşırıqların mətn şərtlərindən nümunələr göstərək. Bu fənn üzrə laboratoriya, kompüter praktikumu dərslərində tədris və pedaqoji tapşırıqların istifadəsi bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir:

1. Həlli yalnız funksional tapşırıqlar kompleksini nəzərdə tutan pedaqoji tapşırıqlardan istifadə olunur.

2. Hər bir mövzu üzrə laboratoriya məşğələsində tələbə pedaqoji tapşırığı seçir və peşə tapşırığı həllinin layihəsini tərtib edir.

3. Layihənin tərtibi zamanı tələbə dərslərin mövzusunə uyğun olaraq İKT vasitələrindən istifadə etməklə layihənin həllinə daxil edilmiş

hər hansı funksional məsələnin həllinin mümkünliyünü müəyyən etməlidir.

Bilavasitə pedaqoji tapşırıqların nümunələri (Tapşırıq layihəsini həyata keçirərkən İKT vasitələrindən istifadə edin):

1. Bir dərs ili üçün kiçik yaşlı şagirdlərin ana dilinə emosional – dəyər münasibəti, ana dilini öyrənərkən onun unikallığını və saflığını qoruyub saxlamaqla bu dilə sahiblik hissi yaratmaq vəzifəsinin həllinə dair layihə hazırlayın.

2. Bir illik təhsil müddətində riyaziyyat və informatikanın öyrənilməsində kiçik yaşlı şagirdlərin məntiqi təfəkkürünün inkişafı probleminin həlli layihəsini hazırlayın.

3. “Ətraf aləm” fənnini bir il ərzində öyrənərkən insan və onun təbiətdə, cəmiyyətdə yeri haqqında ümumi təsəvvürlərin formalaşdırılması probleminin həlli layihəsini hazırlayın.

4. “Rəsm” fənnini bir illik təhsil müddətində öyrənərkən plastik sənət dünyası, xüsusən də bədii sənətkarlıq haqqında ilkin biliklərin mənimsənilməsi probleminin həlli layihəsini hazırlayın.

5. “Texnologiya” fənnini bir illik təhsil müddətində öyrənərkən peşələr dünyası haqqında ilkin təsəvvürlərin formalaşdırılması probleminin həlli layihəsini hazırlayın.

Fənn-peşə məzmununun praktiki komponentini optimallaşdırdıqdan sonra bu məzmunun həyata keçirilməsi üçün zəruri olan üsul və formaları seçmək lazımdır. Kontekstual yanaşmanın ideyalarını nəzərə alaraq, passiv və aktiv tədris metodlarının adekvat inteqrasiyasını həyata keçirmək məqsədəuyğundur, forma olaraq nəzəri məzmunu həyata keçirmək üçün mühazirələr (problemlə mühazirələr), seminarlar (müzakirələr, seminar-konfrans, dəyirmi masa), praktiki komponenti həyata keçirmək üçün laboratoriya kompüter seminarı.

Gələcək ibtidai sinif müəlliminin İKT sərəştəsinin formalaşması modelinin elementlərində idarəetmə, bilik və bacarıqlar Y.K. Osipovanın metodu ilə həyata keçirilir. “Yaxşı tərbiyəçi” istiqamətləndirici olub, hər bir tədris-pedaqoji tapşırığa nəzarət edir, az səmərəli nəticə əldə edildikdə təkrarən dəfələrlə yerinə yetirilirdi. İdarəetmə proqramı qismində Y.K. Osipovadan (6) əxz edilmiş tapşırıqların həlli proseslərinə uyğun olan, evristik təlimat müddəaları sistemindən, habelə müəyyən bir pedaqoji problemin həllində İKT alətini seçməyə imkan verir.

Məzmun yanaşması əsasında İKT sərəştəsinin formalaşması üçün metodoloji sistemin layihələndirilməsi və qurulmasında mühüm və məsuliyyətli mərhələ İKT sərəştəliyi səviyyəsinin qiymətləndirilməsi və monitorinqi mərhələsidir. İKT sərəştəsi səviyyəsinə nəzarət və qiymətləndirmənin bütün tələblər qrupunu əhatə etməklə sistemli şəkildə aparılması məqsədəuyğundur. İKT sahəsində peşə hazırlığının hər bir kursu üzrə cari və yekun nəzarətin həyata keçirilməsi, eləcə də gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsi üzrə peşə hazırlığının başa çatdırılması vacibdir. Cari nəzarəti kompüter otacağında, imtahanlar və sınaqlar zamanı yekun nəzarəti həyata keçirmək rahatdır.

Müəyyən edilmiş göstəricilərə və formalaşmış İKT sərəştəsi səviyyələrinə əsaslanaraq, biz sərəştələrin qiymətləndirilməsi üçün mövcud metodları təhlil etdik. İKT sərəştəsi səviyyəsinin qiymətləndirilməsi sistemini, o cümlədən aşağıdakı üsulları təklif etdik: motivasiya-dəyər və əks etdirici diaqnostika üçün test, layihə göstəriciləri, dərkətmə göstəricisinin kompüter testi, diaqnostik təhsil və pedaqoji tapşırıqlar sistemi – əməliyyat göstəricisi.

Sosial məzmunun işlənilib hazırlanması gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsində bu məzmun səviyyəsində hazırlanması məqsədi ilə həyata keçirilməlidir. Bu məqsəd İKT sərəştəsinin peşəkar səviyyəsinə nail olmaqdır, onun əsas xüsusiyyəti isə İKT sərəştəsinin olması, İKT-nin ibtidai məktəbin tədris prosesinə tətbiqi üsullarına sahib olmasıdır.

Aparıcı fəaliyyət növü, tələbənin real peşə problemlərinin həlli ilə üzləşdiyi zaman çətinliklərdir. Bu zaman tələbə sosial və peşəkar qarşılıqlı əlaqə mühitində olur, burada hansı sərəştələrin onun üçün kifayət etmədiyini və ya mövcud olanların lazımi səviyyədə formalaşmadığını aydın şəkildə müəyyənləşdirir.

Gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT sahəsində peşə hazırlığının təhlili təlimin sosial məzmununa olan tələbləri müəyyən etməyə imkan verdi:

- İKT-dən istifadə etməklə ümumtəhsil fənləri tədrisinin metodik əsaslarının daxil edilməsi;
- müəllimlərin real praktik axtarışının nəticəsi kimi İKT-nin peşə fəaliyyətinə tətbiqi üçün elmi və praktiki əsasların daxil edilməsi;

- “yaradıcı fəaliyyətdə təcrübə” və “emosional-dəyər münasibətlərinin həyata keçirilməsi təcrübəsi” nin daxil edilməsi.

Birinci tələbə əməl edərək biz ali təhsil səviyyəsi üçün “İnformatika tədris metodikası ilə” fənni hazırlamışıq. “İnformatikanın ibtidai siniflərdə tədrisi metodikası” fənni üzrə tədris materialları əsasında ibtidai sinif müəllimlərinin ixtisaslandırma kursları çərçivəsində sınaqdan keçirilmiş “İbtidai siniflərdə informatikanın tədrisi metodikası” əlavə təlim kursu proqramı yaradılmışdır.

İKT sahəsində ibtidai sinif müəllimlərinin peşə hazırlığına elmi-praktik əsasların tətbiqi məqsədilə “Pedaqoji fəaliyyətdə İKT-dən istifadə” adlı elmi-praktik seminarı, peşə fəaliyyətdə İKT-dən istifadə üzrə problem qrupları təşkil etdik. Üçüncü tələbə əməl etmək üçün ibtidai sinif müəllimləri üçün tədris-metodiki işlərin müsabiqələri və kiçik yaşlı şagirdlər üçün müsabiqə təşkil edilmişdi. Əlavə olaraq tələbələr “Kiçik yaşlı məktəblilər üçün kompüter savadlığı kursları” çərçivəsində real peşə fəaliyyətinə cəlb edilmişdir (müəllim qismində).

Sosial məzmunu aşağıdakı interaktiv metod və formaların istifadəsi uyğundur: tələbələrin elmi-tədqiqat işi, onlayn təhsil, əlavə təlim kursları, elmi-praktik seminarlar, müsabiqələr və s. Şagirdlərin idrak fəaliyyətinin idarə edilməsi ya “adekvat idarəetmə” qapalı, yönəldilmiş, avtomatik və ya “məsləhətçi”, yəni açıq, yönləndirilmiş, sadə idarəetmə formasına malikdir.

Daha sonra gələcək ibtidai sinif müəlliminin İKT səriştəliyinin peşə səviyyəsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi kimi mühüm məsələsinin təqdimatı keçirilir. Fikrimizcə, gələcək ibtidai sinif müəllimi İKT səriştəsinin əsas səviyyəsinə malik olduğu halda İKT səriştəsinin peşəkar səviyyəsinə nail olur və bu, zəruri şərtidir.

Gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəsinin peşəkar səviyyəsinə nail olmasına nəzarət etmək və qiymətləndirmək üçün biz

fəaliyyət nəticələrinin keyfiyyətcə qiymətləndirilməsi metodunu seçmişik. Şagirdlərin keçirilən tədbirlərdə (müsabiqələrdə, kurslarda və s.) iştirakının nəticələrini təhlil edərək biz fəallığa, təşəbbüsə, faktiki yekun nəticələrə, o cümlədən tələbələrin tədbirlərdə iştirak tezliyinə diqqət yetirmişik, nəticədə hər bir iştirakçı tələbənin İKT səriştəsinin peşəkar səviyyəsinə nail olub-olmaması barədə nəticələr çıxarılmışdır.

Problemin aktuallığı. Müasir İKT səriştəliyi konsepsiyası bir çox ölkələrin təhsil standartlarında xüsusi yer tutur. Bu sənədlərdə qeyd edilir ki, müəllim səriştəsinin əsas göstəricilərindən biri İKT səriştəsidir. İKT səriştəliyinin formalaşdırılması üçün xüsusi metodik sistemin yaradılması zəruridir. Bu metodik sistemin layihələndirilməsi pedaqoji layihələndirmə mərhələlərinə uyğun olaraq həyata keçirilir. Pedaqoji yönü ATM-də gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin keyfiyyətli peşə hazırlığı üçün İKT səriştəsinin formalaşması xüsusi model əsasında reallaşdırıla bilər. İbtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəsinin formalaşması üçün belə metodik sistemin layihələndirilməsi və tətbiqi vacibdir. Məqalədə bu aktual məsələlər araşdırılır.

Problemin elmi yeniliyi. İKT sahəsində müəllimin peşə hazırlığı məqsədlərini müəyyən etmək və onu praktik reallaşdırmaq üçün son illər səriştə əsaslı yanaşmaya üstünlük verilir. İbtidai sinif müəllimlərinin təhsilin müasir inkişafı mərhələsində pedaqoji fəaliyyətinin səmərəsi onun İKT səriştəsi səviyyəsindən xeyli dərəcədə asılıdır. Bu məqsədlə gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştələri sistemini müəyyən etmək, onların ali məktəbdə hazırlanması prosesində bunu nəzərə almaq məqsədəuyğundur. Bu məqsədlə məqalədə gələcək ibtidai sinif müəlliminin İKT səriştəsinin formalaşması üzrə metodik sistem araşdırılır və bəzi tövsiyələr verilir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədəki ideyalardan ibtidai sinif müəllimlərinin İKT səriştəsini yüksəltmək, bu səriştələrin monitorinqi və praktik qiymətləndirilməsi üçün istifadə etmək olar. Bu məqsədlə metodik sistem təklif edilir. Məqalədən pedaqoqlar, ümumtəhsil məktəbi müəllimləri və magistrələr istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat:

1. Əzimzadə Y.M. Səriştəli müəllim kadrlarının hazırlığı təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinin mühüm amili kimi. Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. – Bakı, 2021.
2. İlyasov, M.İ. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliyinin müasir problemləri / M.İ.İlyasov. – Bakı: Elm və təhsil, – 2018, – 208 s.
3. Босова, Л.Л. Развитие методической системы обучения информатике и информационным технологиям младших школьников [Текст]: автореф. дис.... д-ра. пед. наук / Л.Л.Босова. – М., 2010. – 47 с.

4. Быков, С.А. Формирование информационно-коммуникационной компетентности будущих учителей начальных классов [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / С.А. Быков. – Новокузнецк, 2009. – 23 с.
5. Кюршунова, В.В. Становление информационной компетентности будущего учителя начальных классов [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.В. Кюршунова. – Петрозаводск, 2006. – 23 с.
6. Осипова, О.П. Формирование ИКТ-компетентности учителя начальных классов [Текст] / О.П. Осипова // Дополнительное образование. – 2006. – №6. – с. 34-39.
7. Ершова, Н.А. Формирование компетентности учителя начальных классов в области информационно – коммуникационных технологий в педагогическом колледже [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н.А. Ершова. – Волгоград, 2009. – 24 с.

E-mail: rahimova.lala@yandex.ru

Rəyçilər: *ped.ü.fəls.dok., dos. İ.B. Əhmədov,*
fiz.riy.ü.fəls.dok., dos. Ə.Ə. Aslanov

Redaksiyaya daxil olub: 13.11.2023